

הג'וינט
המרכז להוגנות מגדרית בחינוך
יסודי עכשווי
מרחבים רב מחדרים להתנסויות
מדינת ישראל
משרד החינוך

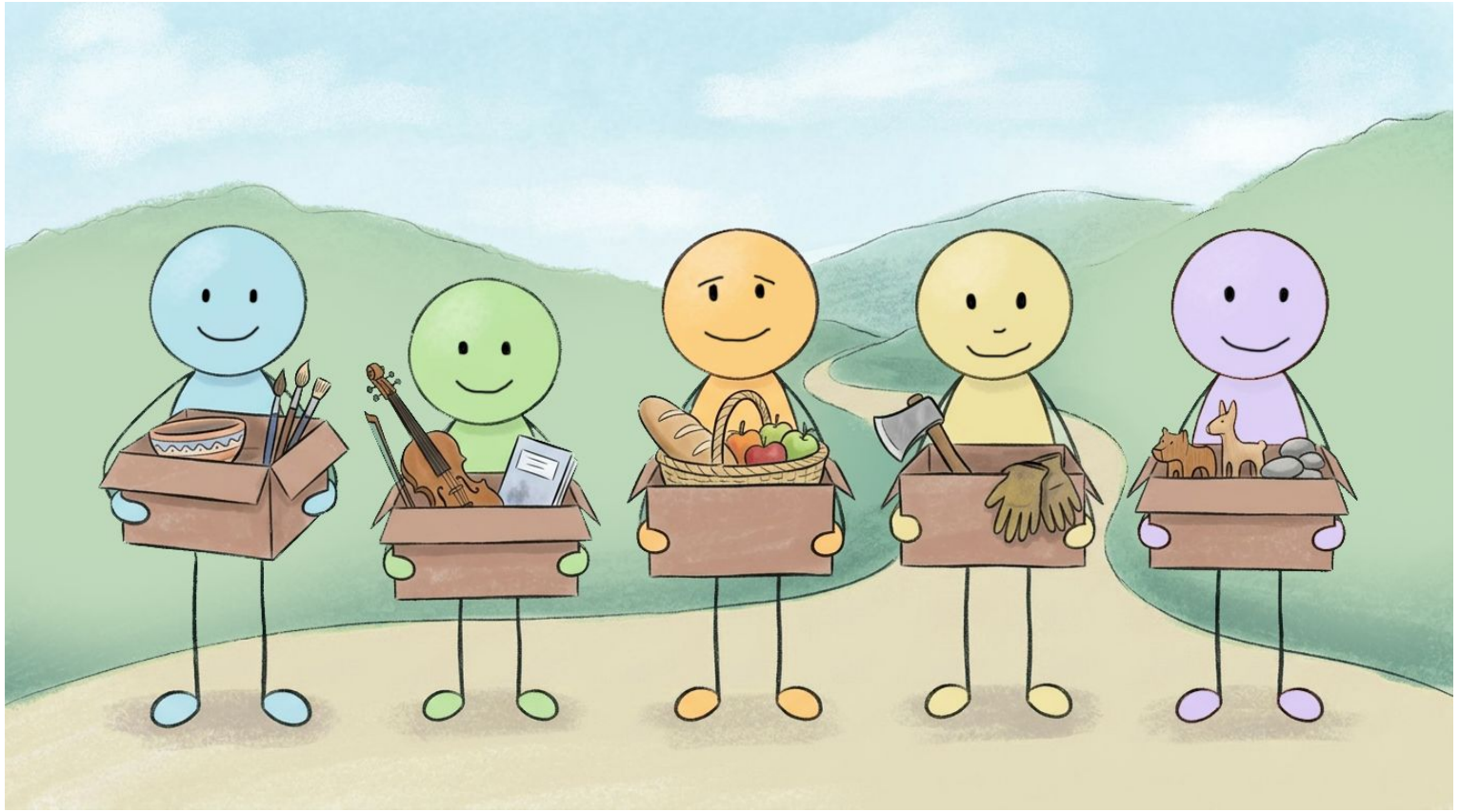
הוגנות בחינוך בעולם משתנה

ערכת פרקטיקות

הוגנות
חינוך בעולם משתנה

דמיינו מסגרת חינוכית עכשווית ורלוונטית, שאין בה תקרות זכוכית; מסגרת שאף אחד לא נשאר בה מאחור והחסמים העומדים בפני התלמידות, התלמידים והצוותים מוסָרִים.

דמיינו מסגרת המאפשרת לכולם להשתתף ולהביע את עצמם באופן פעיל ויוזם (Agency), ולשתף פעולה מתוך תחושת שייכות ומשמעות (Co-agency).

בואו,
נהפוך דמיון למציאות

בואו,
נהפוך דמיון למציאות

המרכז להוגנות מגדרית בחינוך

יסודי עכשווי
מרחבים רב מחדריים להתנסויות

מדינת ישראל
משרד החינוך

בערכה זו תמצאו הסבר קצר **מהי הוגנות** בחינוך בעולם משתנה, תכירו את **העקרונות** המקדמים אותה ותקבלו **כלים ומפה של פרקטיקות פדגוגיות** המיישמות את עקרונות ההוגנות ומקדמות פעלנות ופעלנות שיתופית.

יישום פרקטיקות ההוגנות מאפשר פיתוח **חוסן** אישי וקהילתי - בשגרה ובחירום; מסייע **להתמודדות ולשגשוג** במצבי אי-ודאות; ומחזק את תחושת **המסוגלות והשליטה** של התלמידים, התלמידות, הצוותים החינוכיים, וכלל קהילת בית הספר.

הוגנות
חינוך בעולם משתנה

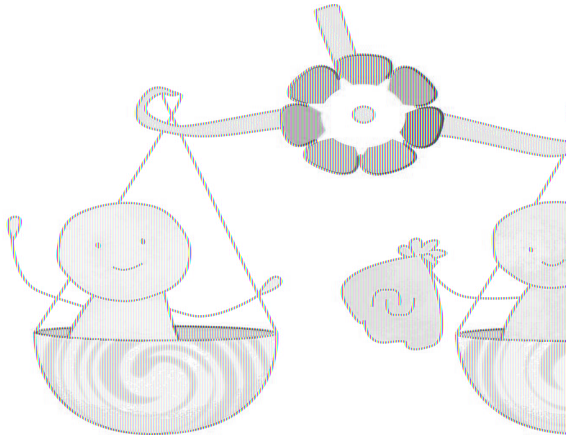

הוגנות – תפיסה ופרקטיקה

תוכן הערכה:

- מהי הוגנות ומהי הוגנות בחינוך?
- איור ההוגנות – הצגה חזותית
- שבעת עקרונות ההוגנות
- פרח ההוגנות לצוותי הוראה ולמנהל/ת
- ערכת קלפי ההוגנות – כלי לעיבוד וליווי תהליכים
- כתר ההוגנות – כלי להערכה ולרפלקציה
- מפת הפרקטיקות – מחוון ודוגמאות בזירות בית הספר
- דוגמאות לפרקטיקות המיישמות את עיקרון המגוון
- דוגמאות לפרקטיקות המיישמות את עיקרון השקיפות
- דוגמאות לפרקטיקות המיישמות את עיקרון האיכות
- דוגמאות לפרקטיקות המיישמות את עיקרון האמון
- דוגמאות לפרקטיקות המיישמות את עיקרון הנגישות
- דוגמאות לפרקטיקות המיישמות את עיקרון הגמישות
- דוגמאות לפרקטיקות המיישמות את עיקרון האכפתיות

הוגנות
חינוך בעולם משתנה

מהי הוגנות? הוגנות מתקיימת כשאדם יכול לממש את עצמו ללא קשר לנקודת הפתיחה שבה התחיל - כלומר, כשהרקע ונסיבות החיים לא קובעים את סיכויי ההצלחה שלו בחיים.

הוגנות בחינוך מתמקדת בזיהוי ובהסרת חסמים, גלויים וסמויים, המונעים מתלמידים ומתלמידות הבאים מרקעים שונים לממש את מלוא הפוטנציאל שלהם במערכת החינוך; ומעודדת אותם לפתח פעלנות, שייכות, משמעות ופעלנות שיתופית שיאפשרו להם לשגשג במציאות המשתנה.

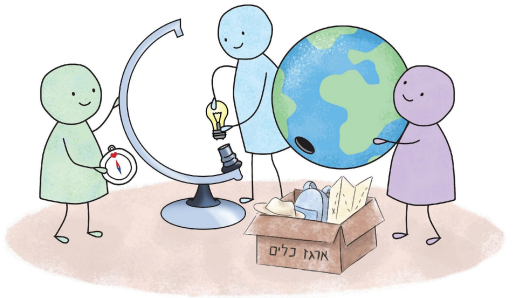
כך נוצר מרחב פדגוגי שמעודד ביטוי אישי והשתתפות, שייכות ומשמעות, ושנותן מקום לזהות הייחודית ולתרבות של כל תלמיד ותלמידה, מורה ומורה.

להרחבה – לחצו למעבר למסמך היסוד של תפיסת הוגנות

לחצו למעבר למסמך הוגנות בעבודה עם משפחות בבתי ספר

מה מקדמת הוגנות בחינוך?

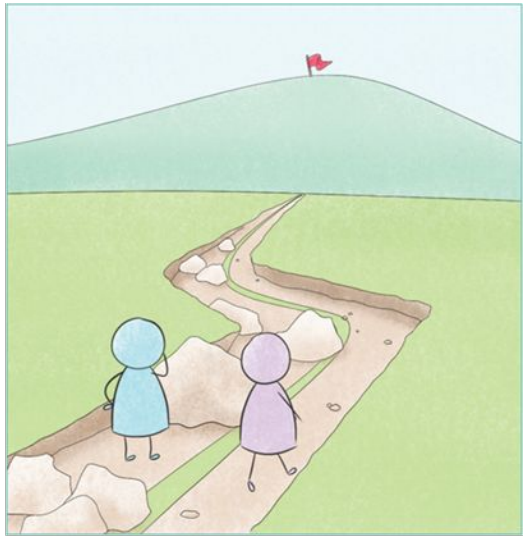
פעלנות ופעלנות שיתופית לצד תחושת שייכות ומשמעות:

פעלנות של התלמיד/המורה קשורה להתפתחות של זהות ותחושת שייכות, ועוזרת לו לפעול מתוך תחושת משמעות.

פעלנות שיתופית מתפתחת במרחב בו לתלמידים/למורים יש תחושת שייכות ומטרה משותפת המעניקה להם משמעות.

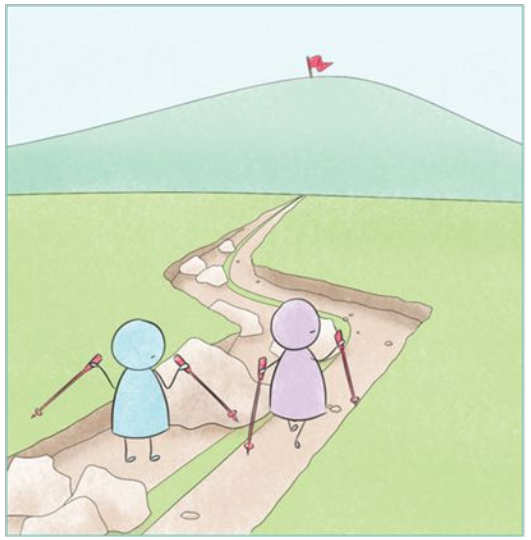
להרחבה –לתפיסת ה- OECD
The Future of Education and Skills 2030/2040

איור ההוגנות – הצגה חזותית מאפשרת לנו להבין את המושג הוגנות ביחס למושגים קרובים בחינוך

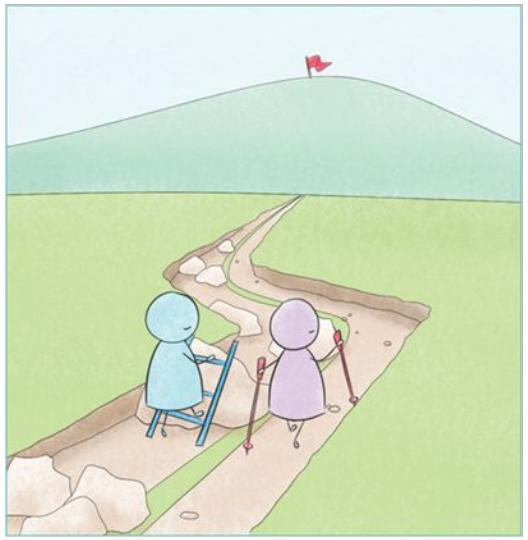
חוסר שוויון

מצב שבו יש תלמידים ותלמידות שמגיעים לביה"ס עם הון סימבולי גבוה ודרכם פנויה יחסית מחסמים, בעוד שאחרים צריכים להתגבר על מכשולים רבים בדרכם ליעד אחיד וללא סיוע.

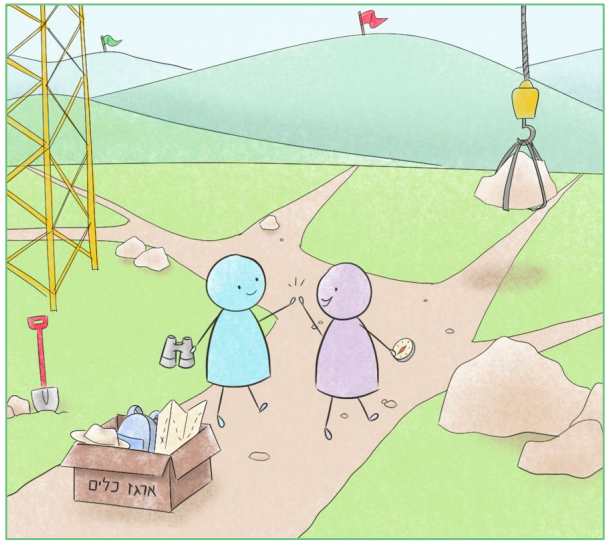
שוויון בתשומות

מצב שבו כלל התלמידים והתלמידות מקבלים כלים זהים ללא התאמה לצורכיהם האישיים בדרך ליעד אחיד.

שוויון בהתאמות (שילוב)

מצב שבו התלמידים והתלמידות מקבלים כלים מותאמים לצורכיהם האישיים והמאובחנים, אך באופן שמתייג אותם ובדרך ליעד אחיד.

הוגנות (הכללה)

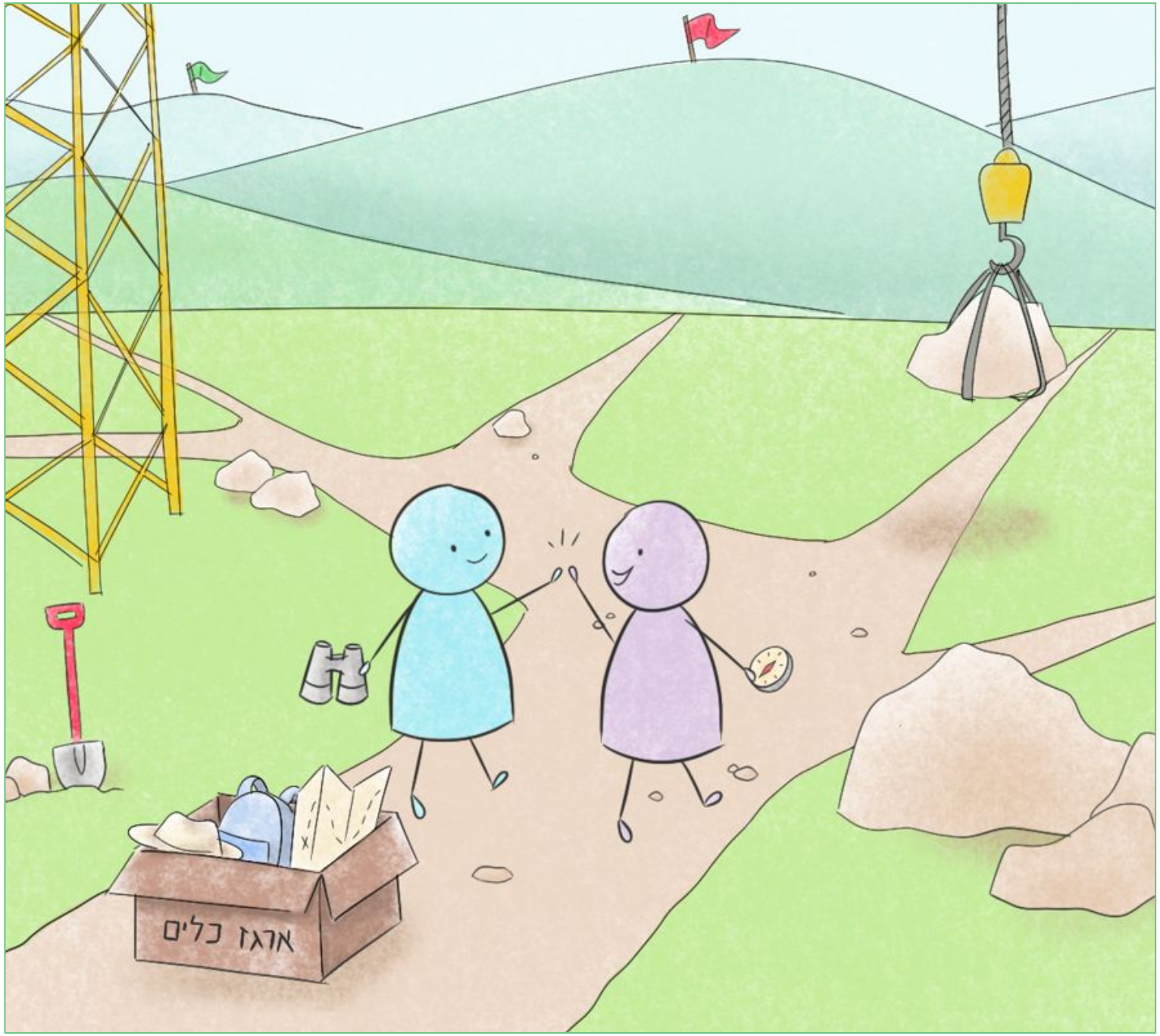
מצב שבו התלמידים והתלמידות מוזמנים לקחת חלק פעיל מרצון בכל הפעילויות החינוכיות, והמערכת פועלת באופן פרו-אקטיבי ומשותף להסרת חסמים המונעים מהם השתתפות שוויונית, פעילה ויוזמת.

איור – אורן גילאור.

הוגנות
חינוך בעולם משתנה

הוגנות בשטח:

מצב שבו כלל התלמידים והתלמידות זוכים להזדמנויות ללא תיוג; הם בוחרים ולוקחים כלים המותאמים לצורכיהם, המסייעים להם לממש את עצמם ביעדים מגוונים; הם עובדים יחד ואינם מתחרים; וארגז הכלים העומד לרשותם עוזר להם להשתתף באופן פעיל ויוזם במציאות משתנה.
המערכת, ביחד איתם, מסירה חסמים המהווים מכשול בדרכם.

שלוש פרספקטיבות לקידום הוגנות

מעבר **לשיטות למידה חדשניות**, מגוונות, רלוונטיות ומותאמות עשוי להסיר חסמים, ולאפשר לכל התלמידות־ים להביא לידי ביטוי את חוזקותיהם ללא תיוג ולהגביר השתתפות, לכן עשוי לקדם הוגנות

כדי לעבור לשיטות למידה חדשניות ולפתח פעלנות ופעלנות שיתופית צריך **תנאים מאפשרים וסביבה התפתחותית המעודדת** שאילת שאלות, התנסות, לטעות, לעשות רפלקציה ולהשמיע קול - תנאים המסייעים לתלמידים־ות ליזום ולהשתתף מתוך תחושת שייכות ומשמעות. הוגנות יכולה ליצור תנאים כאלו.

אם לא נעשה את זה עכשיו – בעידן הבינה המלאכותית - נגביר פערים.

שבעת עקרונות ההוגנות לקידום פעלנות ופעלנות שיתופית

מגוון ביטוי וייצוג לכל קול בהקשר התרבותי, החברתי והאישי

שקיפות - מתן מידע על פעולות ושיתוף ב"כללי המשחק" ובקבלת החלטות

איכות - סטנדרטים גבוהים, שיפור מתמיד וציפיות גבוהות

אמון - מרחב בטוח לביטוי, למעורבות, התנסות, כישלון טעויות ושמירת סודיות

נגישות - למשאבים, לתשתיות ולמידע, והתאמת פעילויות לכולם

גמישות - התאמת תכנים ופעולות לצרכים וליעדים המשתנים

אכפתיות - כבוד, הקשבה, אמפתיה, הכלה ודאגה לאחר

מימוש עקרונות אלו מאפשר להסיר חסמים ולהגביר את השתתפותם ומעורבותם של התלמידים, התלמידות, הצוותים החינוכיים וכלל קהילת בית הספר - וכך לפתח פעלנות ופעלנות שיתופית ולשגשג במציאות המשתנה.

מעבר לפרח הכולל
שאלות **לצוותי הוראה**

מעבר לפרח הכולל
שאלות **למנהל/ת**

הכנסו לפרח ההוגנות

פרח ההוגנות לצוותי הוראה

הוגנות
חינוך בעולם משתנה

האם הפעילות מייצרת הזדמנויות לביטוי המגוון הזהותי והתרבותי של התלמידים והתלמידות ומשפחותיהם?

האם מתקיימים מאמצים, כדי שכל התלמידים והתלמידות יוכלו לבטא את קולם הייחודי?

האם ניתן מקום למגוון העמדות ונקודות המבט, כולל אלו שבדרך כלל נשמעות פחות?

האם נעשים חיבורים לעולם הרגשי ולמעגלי הזהות והשייכות של התלמידים והתלמידות ומשפחותיהם באופן מתוכנן?

האם מתקיימות סדירויות לביסוס ההיכרות והקשר האישי בין המורה לתלמידים ולתלמידות ולמשפחותיהם?

האם הפעילות מייצרת היכרות מעמיקה בין התלמידים והתלמידות, המאפשרת להם לפעול יחד?

האם ניתנת לתלמידים ולתלמידות ולמשפחותיהם אפשרות בחירה באופן ההשתתפות המתאים להם מבין אפשרויות מגוונות?

האם התלמידים והתלמידות מוזמנים ליזום ולקדם שינויים בפעילות?

האם נעשות התאמות שמתחשבות בצרכים של התלמידים והתלמידות ומשפחותיהם?

האם נערך מיפוי שיטתי של החסמים שמגבילים מעורבות והשתתפות של כולם?

האם ננקטות פעולות להסרת החסמים ולהבטחת ההשתתפות המלאה של כולם?

האם אני נמנע/ת מתיוג של התלמידים והתלמידות ומשפחותיהם?

האם מתקיים במהלך הפעילות שיח משתף ומתייעץ שאינו שיפוטי כלפי טעויות?

האם מתקיימים מאמצים לבניית מערכות יחסים המושתתות על שיח דיאלוגי ופתיחות עם התלמידים, התלמידות ומשפחותיהם?

האם ננקטות פעולות המקדמות את מעורבות התלמידים והתלמידות בהובלת הפעילות?

האם מתקיימים מאמצים לטיפוח עבודת צוות ולקיחת אחריות משותפת?

האם ניתן לתלמידים ולתלמידות משוב שמקדם אותם לעבר היעדים שהגדירו לעצמם?

האם הפעילות מבוססת על גישות חדשניות המציבות רף גבוה?

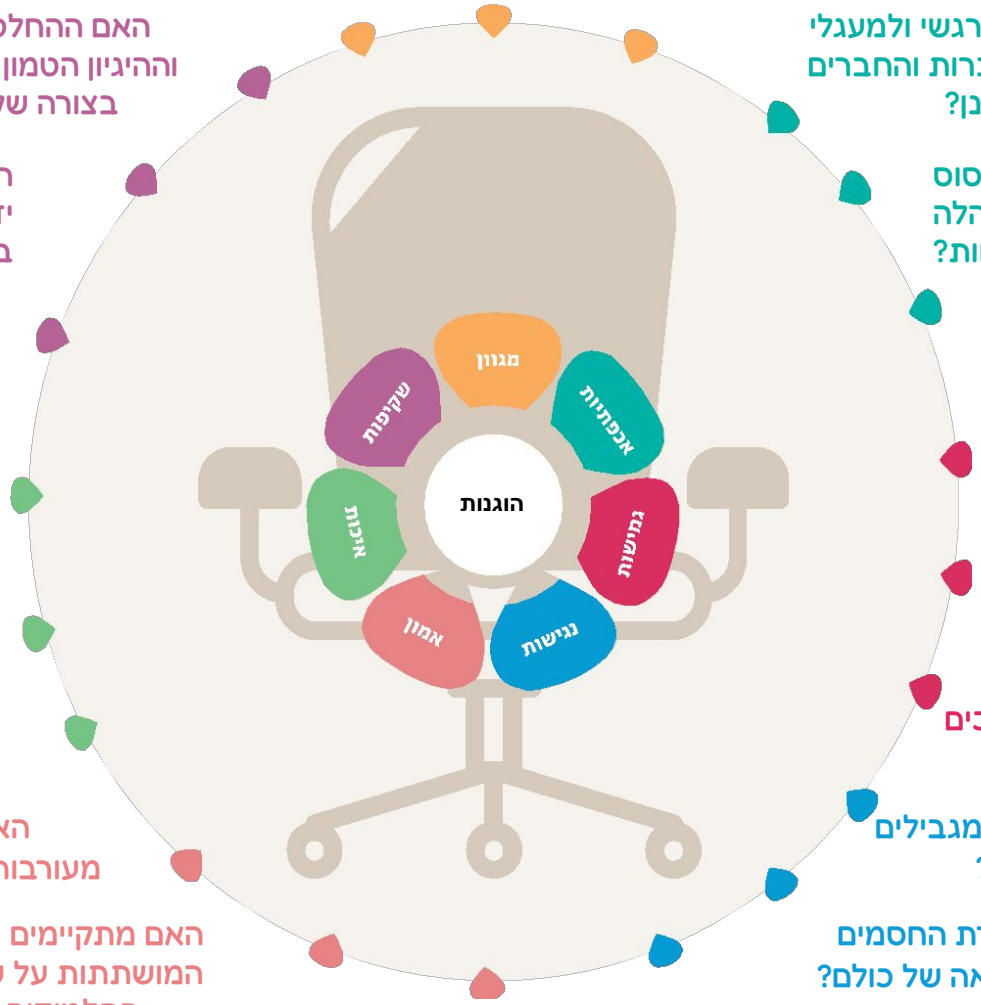
האם הקצאת המשאבים לפעילות ידועה לתלמידים ולתלמידות ולמשפחותיהם?

האם מהלך הפעילות ידוע ומאפשר לתלמידים ולתלמידות שותפות בקבלת ההחלטות?

האם מטרות הפעילות וההיגיון הטמון בהן מוצגים בצורה שקופה וברורה לתלמידים ולתלמידות ולמשפחותיהם?

יסודי עכשווי
מרחבים רב מחזיים להתנסויות
מדינת ישראל
משרד החינוך
אבני ראשה
ג'וינט

פרח ההוגנות למנהל/ת

האם יש הזדמנויות לביטוי המגוון הזהותי והתרבותי של החברות והחברים בצוות?

האם מתקיימים מאמצים כדי שכל חברות וחברי הצוות יוכלו לבטא את קולם הייחודי?

האם ניתן מקום למגוון העמדות ונקודות המבט של הצוות, כולל לאלו שבדרך כלל נשמעות פחות?

האם נעשים חיבורים לעולם הרגשי ולמעגלי הזהות והשייכות של כלל החברות והחברים בצוות באופן מתוכנן?

האם מתקיימות סדירויות לביסוס ההיכרות והקשר האישי בין ההנהלה לחברים ולחברות בצוות?

האם מתקיימות פעולות ליצירת היכרות מעמיקה בין החברים והחברות בצוות, המאפשרת להם לפעול יחד?

האם מתקיימות פעולות ליצירת היכרות מעמיקה בין החברים והחברות בצוות, המאפשרת להם לפעול יחד?

האם החברים והחברות בצוות מוזמנים ליזום ולקדם שינויים במגוון זירות?

האם נעשות התאמות שמתחשבות בצרכים של החברות והחברים הצוות?

האם נערך מיפוי שיטתי של החסמים שמגבילים מעורבות והשתתפות של כולם?

האם ננקטות פעולות להסרת החסמים ולהבטחת ההשתתפות המלאה של כולם?

האם אני נמנע/ת מתיוג של חברות או חברים בצוות?

האם מתקיים שיח משתף ומתייעץ שאינו שיפוטי כלפי טעויות?

האם ההחלטות שמתקבלות וההיגיון הטמון בהן מוצגים לצוות בצורה שקופה וברורה?

האם תהליכי התכנון והקצאת המשאבים ידועים לצוות ומאפשרים להם שותפות בקבלת ההחלטות?

האם הציפיות מכל החברות והחברים בצוות מוצגות בצורה שקופה וברורה?

האם הדרישות מהצוות רלוונטיות ומציבות בפניהם רף גבוה?

האם ניתן לחברות ולחברים בצוות משוב, שמקדם אותם לעבר היעדים שהגדירו לעצמם?

האם מתקיימים מאמצים לטיפוח עבודת צוות ולקיחת אחריות משותפת?

האם ננקטות פעולות שמקדמות את מעורבות הצוות בהובלת מהלכים בבית הספר?

האם מתקיימים מאמצים לבניית מערכות יחסים המושתתות על שיח דיאלוגי ופתיחות עם הצוות, התלמידים, התלמידות ומשפחותיהם?

קלפי ההוגנות

כלי לתכנון, רפלקציה והשראה

ערכת קלפים כוללת 3 חפיסות שונות:

- 17 קלפים רפלקטיביים אישיים
- 27 קלפי עבודה למיפוי בית ספרי, תכנון ורפלקציה
- 35 קלפי מושגים ותמונות השראה לקידום הוגנות

מטרות ערכת הקלפים:

- חיבור אישי לשפת ההוגנות
- היכרות עם מושגים ועקרונות - עבור הילדים והצוותים כאחד
- שיח אישי וצוותי - רפלקטיבי ופרואקטיבי
- קידום פעולה מבוססת הוגנות בבית הספר

לחצו להורדת קלפי ההוגנות

כתר ההוגנות - כלי להערכה ולרפלקציה

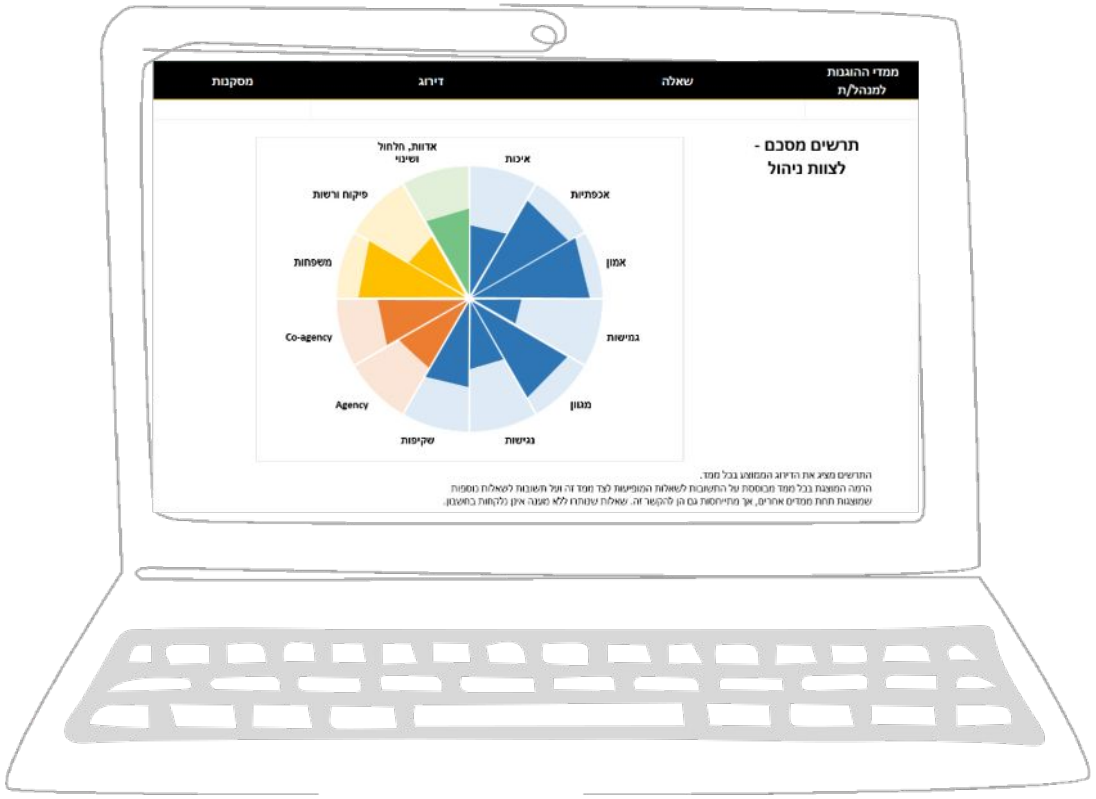
מטרת הכלי

כתר ההוגנות הינו כלי להערכה ורפלקציה, אשר יכול לשמש אנשי חינוך בתפקידים שונים בבתי הספר, ברשויות ובפיקוח.

מטרת הכלי היא לסייע לצוותי חינוך להתבונן בתהליכים החינוכיים לאחר מעשה דרך 'משקפי ההוגנות'.

הכלי מתוכנן להערכה של האפשרויות הבאות:

פרקטיקות פדגוגיות, מהלך בית-ספרי נרחב, פרויקט או כל תהליך חינוכי אחר, על פי בחירת המשתמשים בו. השאלות בכלי הן כלליות, כך שתוכלנה להתאים למגוון רחב של פעילויות, בכל היקף ותחום.

לחצו למעבר לכלי

מבנה הכלי

הכלי מובא בפורמט אקסל ובו ארבעה גיליונות שונים:

1. **גיליון "מדריך למשתמש"** – הקדמה והסברים
2. **גיליון "למנהל/ת"** - כלי להערכת פעילות נבחרת והסקת מסקנות להמשך.
3. **גיליון "למורה"** - כלי להערכת פעילות נבחרת והסקת מסקנות להמשך.
4. **גיליון "רפלקציה אישית"** – כלי להערכת היבטים של התפתחות מקצועית-אישית בתהליך.

תוצר

בסיום המילוי, מתקבל **תרשים מסכם** שבו ניתן יהיה לראות באילו היבטים נמצאת ההטמעה בשלב מתקדם ובאילו נדרשת עבודה נוספת.

כת"ר ההוגנות – עקרונות ההוגנות ושאלות המחוון

איכות מכוונות לתוצאות גבוהות, רלוונטיות ושיפור מתמיד.	באיזו תדירות הצבת לתלמידים יעד לימודי שדרש מהם מאמץ?
	באיזו תדירות הלמידה עסקה בסוגיות מהעולם האמיתי שרלוונטיות לחיי התלמידים?
	באיזו תדירות נתת לתלמידים משוב ספציפי המסביר איך להשתפר (ולא רק ציון מספרי) ?
	באיזו תדירות שאלת שאלה שעודדה את התלמידים להטיל ספק במידע שהוצג להם?
	באיזו תדירות ביקשת מתלמידים לדייק תשובות כדי להגיע לחשיבה גבוהה יותר?
	באיזו תדירות קיימת דיון על מה שעבד או לא עבד בתהליך הלמידה עצמו?
	באיזו תדירות שילבת בלמידה כלים טכנולוגיים עדכניים ?
אכפתיות התמקדות בכבוד, הערכה, הקשבה ותחושת שייכות.	באיזו תדירות עודדת את התלמידים לשתף ברגשותיהם במהלך הלמידה?
	באיזו תדירות התעניינת בנושאים שמעסיקים התלמידים מחוץ לשעות הלימודים?
	באיזו תדירות נתת מקום לביטוי של רגשות "שליליים" (כמו תסכול או כעס) כחלק מתהליך הלמידה בכיתה?
	באיזו תדירות השתמשת בשפה רגשית כדי לתווך לתלמידים סיטואציות חברתיות שהתרחשו בכיתה?
	באיזו תדירות ביססת סדירויות קבועות לניהול שיח רגשי עם התלמידים?

מגוון הכרה בערך הייחודי של זהויות, תרבויות וכישרונות שונים	באיזו תדירות חומרי הלמידה כללו דמויות או תכנים המייצגים תרבויות שונות?
	באיזו תדירות שילבת שיח שמערער על סטריאוטיפים (מגדריים, תרבותיים, חברתיים, דתיים או אחרים)?
	באיזו תדירות הרכבת קבוצות תלמידים הטרוגניות בתהליכי הלמידה?
	באיזו תדירות הצגת חלופות ונקודות מבט נוספות לעמדה הדומיננטית בכיתה?
	באיזו תדירות את מאפשרת בכיתה שיח המקדם הכרה וקבלת השונה?
נגישות הסרת חסמים ויצירת תנאים להשתתפות מלאה לכולם.	באיזו תדירות וידאת לפני הפעילות אילו קשיים (פיזיים, שפתיים או חברתיים) עלולים למנוע מתלמידים מסוימים להשתתף?
	באיזו תדירות השתמשת באמצעי המחשה מגוונים (כמו תמונות או סרטונים) במטרה לתת מענה לשונות בין תלמידים?
	באיזו תדירות דאגת לפשט מושגים או מונחים מתחום הדעת עבור תלמידים המתקשים בשפה?
	באיזו תדירות בדקת לפני משימה שלכל התלמידים יש גישה שווה (בבי"ס או בבית) לציוד הטכנולוגי הנדרש?
	באיזו תדירות בדקת אם קיים קושי חברתי המונע מתלמיד מסוים להשתלב בעבודה הקבוצתית?
	באיזו תדירות הגשת עזרה לתלמיד הזקוק לכך באופן שלא משך תשומת לב חריגה מהכיתה?

אמון התמקדות באמינות, עמידה במילה וביטחון לפעול ללא חשש.	באיזו תדירות הבהרת לתלמידים שטעות היא חלק מתהליך הלמידה ?
	באיזו תדירות את מביעה בפני התלמידים ביטחון ביכולתם לעמוד במשימות מאתגרות?
	באיזו תדירות הצלחת לעמוד בסיכומים ובתחייבויות שנתת לתלמידים?
	באיזו תדירות אפשרת לתלמידים לנהל בעצמם את הלמידה?
	באיזו תדירות שיקפת לתלמידים את הקשר שבין השקעת מאמץ לבין הסיכויים להצלחה?
גמישות דפוס חשיבה מתפתח והתאמה לנסיבות משתנות	באיזו תדירות אפשרת לתלמידים להגיש תוצרים שונים לאותה משימה (למשל ליצור סרטון במקום כתיבה)?
	באיזו תדירות אפשרת לתלמידים להתקדם בחומר הלימוד בקצב שונה זה מזה?
	באיזו תדירות שינית את מהלך הלמידה בעקבות צורך או שאלה שעלו מהתלמידים?
	באיזו תדירות הצלחת להתאים את הלמידה בעקבות שינוי לא צפוי?
	באיזו תדירות את משנה כלים פדגוגיים וטכנולוגיים כך שיתאימו לצרכים המשתנים של התלמידים?

שקיפות הנגשת ידע ונתונים לקבלת החלטות מושכלת	באיזו תדירות את נוהגת להציג לתלמידים את הרציונל והמטרות הפדגוגיות של הלמידה?
	באיזו תדירות הסברת לתלמידים מראש לפי אילו מדדים עבודתם תיבדק?
	באיזו תדירות שיתפת את התלמידים בשיקולי הדעת שהובילו אותך לקבל החלטה מסוימת בכיתה?
	באיזו תדירות הגדרת מראש מהי התנהגות מצופה בזמן עבודה עצמאית ו/או קבוצתית?
	באיזו תדירות ציינת בפני התלמידים מהם המשאבים העומדים בפניהם לביצוע המשימות בכיתה?

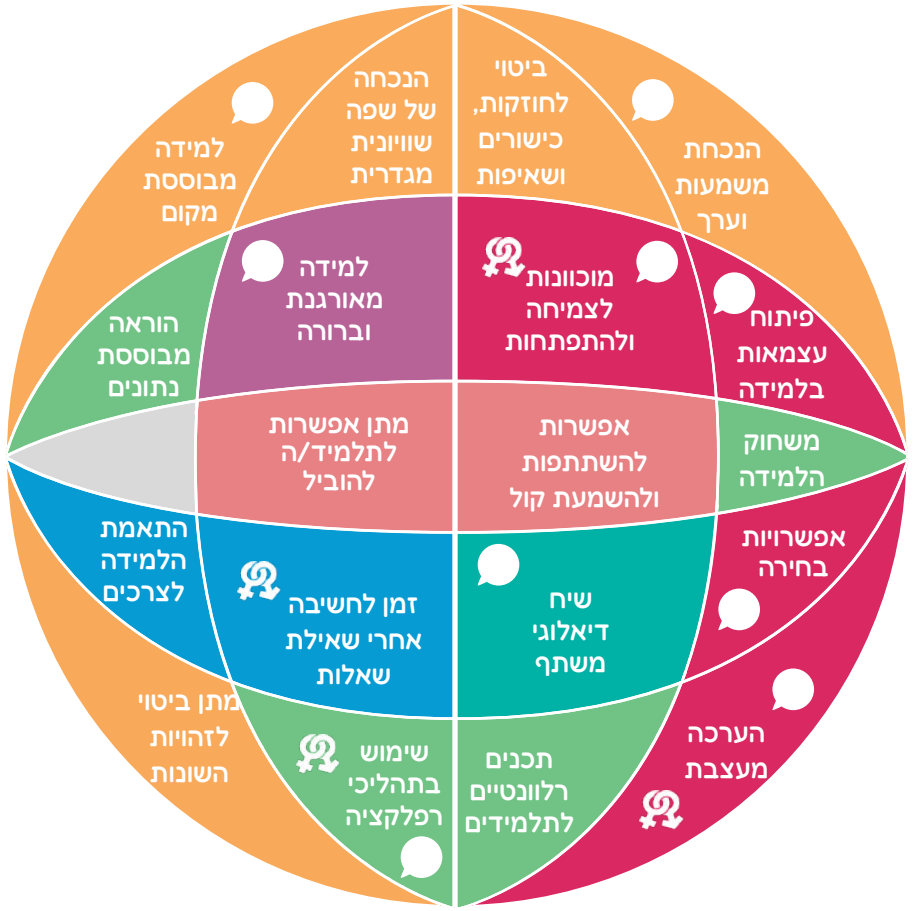
מפת הפרקטיקות

מחוון ודוגמאות ליצירת פרקטיקות שהמורה מפעילה לצורך קידום הוגנות

הוגנות
חינוך בעולם משתנה

לחצו על הבועות במפה

זירת הוראה למידה הערכה

זירת סביבות הלמידה

זירת מערכות יחסים

צוות, תלמידים, תלמידות ומשפחות

פרקטיקות כלליות

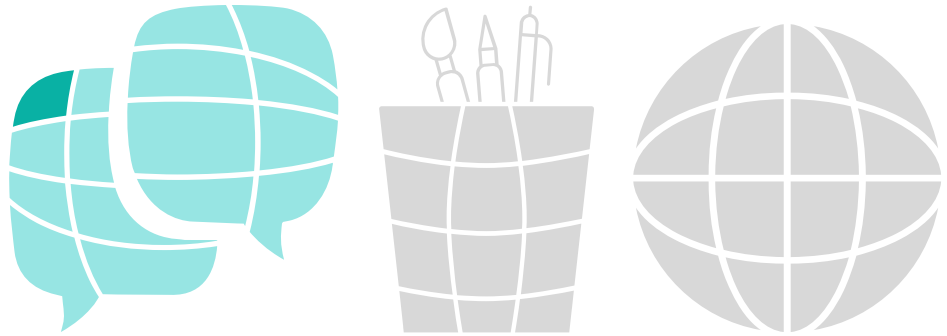
פרקטיקות בהיבט מגדרי

מגוון	שקיפות	איכות	אמון	נגישות	גמישות	אכפתיות

מדריך למפת הפרקטיקות

בחרו אתגר או סוגיה אשר מעסיקים אתכם.

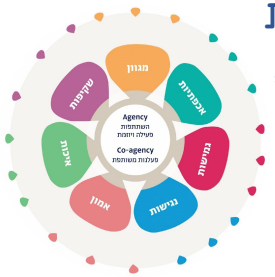
בחרו זירה ובתוכה פרקטיקה
הנותנת דרך לטיפול בסוגיה.

דונו וחשבו יחד כיצד לבנות וליישם את הפרקטיקה כך שתתאים למאפיינים של בית הספר שלכם ותקדם את עקרונות ההוגנות. לחצו על הבועה אם תרצו לקבל הצעות וכיוונים לפעולה. חשבו כיצד לייצר שינוי במרחב הפיזי שיתמוך בפרקטיקה שיצרתם.

השתמשו בשקופיות המרחיבות על הפרקטיקות ובשאלות מפרח ההוגנות העוסקות באותו עקרון, כדי לדייק את הפרקטיקות שתיצרו.

שימו לב: צבעי הקטגוריות מתכתבים עם העקרונות, אך כל קטגוריה יכולה להתכתב עם יותר מעקרון אחד.

פרקטיקות כלליות

פרקטיקות בהיבט מגדרי

חזרה למפת
הפרקטיקות הכללית

מפת הפרקטיקות

מחוון ודוגמאות ליצירת פרקטיקות שהמורה מפעילה לצורך קידום הוגנות

מגוון	שקיפות	איכות	אמון	נגישות	גמישות	אכפתיות

מקום לכל קול

למה עכשיו ומה זה אומר?

השתתפות במשימה או בדיון כיתתי יוצרים חיבור לעולם התוכן הנלמד ותחושת שייכות למסגרת החברתית של הלמידה, אך בכל כיתה יושבים תלמידות ותלמידים שקולם אינו נשמע. כדי שגם תלמידים ותלמידות אלה יוכלו לגבש את זהותם, עליהם להרגיש שיש להם מקום בטוח ומכבד להשמיע את עמדותיהם ומחשבותיהם, ולבטא את יכולותיהם ואת ההון הסימבולי שלהם.
הצורך להבעה עצמית מתעצם בימים מורכבים אלו. יש תלמידים ותלמידות שיעדיפו להביע את עצמם באמצעות שיח, יש שיעדיפו דרכים אחרות ויש שלא ישתתפו. כל תגובה היא לגיטימית, ולכל אחד ואחת קצב אישי.

שאלות מכוונות:

- מהן הפעולות שאנקוט כדי לאפשר לכל התלמידים והתלמידות שלי זמן ומקום שבו יוכלו להביע את עצמם בדרך שמתאימה להם?
- כיצד אצור מרחבים המאפשרים לתלמידים ולתלמידות לדבר בינם לבין עצמם בצורה בטוחה ומוגנת?
- אילו פעולות אנקוט כדי לזהות את התלמידות והתלמידים שבאופן קבוע אינם משתתפים בסוג מסוים של פעילות? איך אבין מהן הסיבות או החסמים לכך?

הצעות לפעולה:

- גיוון בדרכי ההבעה העצמית - למשל, עבודה בקבוצות קטנות, שבהן יש תפקיד לכל תלמיד ותלמידה; שימוש במגוון אמצעי הבעה יצירתיים שאינם מילוליים ועוד.
- עידוד חשיבה ביקורתית והצגת עמדות שונות - למשל, דרך אתגור התלמידים והתלמידות לא לקבל הנחות מוקדמות, הצגת נקודות מבט שונות ועוד.
- מתן מקום לחקירה של הסיפור האישי והמשפחתי של כל תלמיד ותלמידה.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

מקום לכל קול בהיבט מגדרי

למה עכשיו ומה זה אומר?

חסמים מגדריים, לרוב סמויים מן העין, עשויים לצמצם ביטוי עצמי והבעה של תלמידים ותלמידות. חסמים אלו מתבטאים, למשל, בכך שבנות משתתפות פחות בשיח הכיתתי וחוששות יותר מבנים משיח תחרותי ומהבעת דעה אישית; בנים, לעומת זאת, נמנעים מלתת ביטוי למיומנויות רכות, כמו אמפתיה, חמלה או הקשבה פעילה.

שאלות מכוונות והצעות לפעולה:

- אילו פעולות אנקוט כדי ליצור הזדמנויות לשיח אישי, בטוח ואינטימי, ולביטוי עצמי של התלמידים והתלמידות שלי? למשל, דרך:
  - עידוד שיח רגשי של בנים דרך שאלות כמו: "אתה יכול להסביר מה היה קשה או מתסכל במקרה שאנו מדברים עליו?"
  - עידוד שיח אסרטיבי של בנות, שבח על הישגים אינטלקטואליים ואתגור החשיבה באמצעות שאלות כמו: "את יכולה לומר, או להסביר קצת יותר, איך הגעת למסקנה הזו?" או "מדוע זו העמדה שלך?"
  - עבודה בקבוצות קטנות ואינטימיות, המאפשרות לתלמידים ולתלמידות לבטא את קולם ולהיות פחות חשופים ללחץ קבוצתי וליחסי כוח.
  - שילוב מעגלי שיח בקבוצות נפרדות של בנים ובנות בנושאים הקשורים למגדר.
- אילו פעולות אנקוט כדי לאפשר לתלמידים ולתלמידות שלי דרכים שונות לשיח, שיקדמו ביטוי עצמי עשיר ומגוון?
  - שימוש בשאלונים אנונימיים, שיאפשרו לתלמידים ולתלמידות להביע את התפיסות המגדריות שלהם.
  - שימוש באמצעי הבעה שונים לביטוי עצמי עשיר ומגוון, למשל דרך מלאכות יד, יומן אישי ותנועה.
  - מודלינג של המורה לשיתוף בחוויות מאתגרות והתמודדות עם קשיים.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

הנכחת משמעות וערך

זירת הוראה למידה הערכה

הוגנות
חינוך בעולם משתנה

למה עכשיו ומה זה אומר?

חלק מחוויית השייכות והמשמעות היא התחושה שיש לנו ערך, שזקוקים לנו ושאנו נחוצים. כשהתלמידים והתלמידות מרגישים שסומכים עליהם הם פנויים ללמידה, לעשייה חברתית ולעזרה לאַחֵר. עשייה משמעותית מעלה את הביטחון העצמי ואת יכולת ההתמודדות.

שאלות מכוונות:

- באילו פעולות אנקוט כדי לאפשר לתלמידים ולתלמידות ולהוריהם לקחת אחריות ולהשתתף באופן פעיל בבית הספר ובקהילה?
- באילו פעולות אנקוט כדי לקדם חוויות חברתיות חיוביות ועזרה הדדית בין התלמידים והתלמידות שלי?
- מהן מטרות הלמידה בשיעור שיצרתי? מה מטרת התוצר? למי ניתן להראות את התוצר? האם ניתן לאפשר לתלמידים ולתלמידות ללמד קבוצה אחרת את הדבר החדש שלמדו, כך שיפיקו משמעות נוספת מהתהליך?

הצעות לפעולה:

- העמקת ההיכרות ומיפוי התלמידים והתלמידות והוריהם בהיבטים המקדמים משמעות – כישורים, תחומי עניין, חוזקות ועוד – במטרה לייצר שיח על מגוון ההזדמנויות להתפתחות אישית ולתרומה לקהילה.
- מינוף הזדמנויות לעזרה הדדית, להכרת הטוב ולקידום אופטימיות ותקווה באמצעות עידוד עבודה קבוצתית, פתרון בעיות משותף, משוב חיובי על הצעה לעזרה ועוד.
- שיתוף ההורים והתלמידים והתלמידות בכל עשייה משמעותית יום-יומית.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

קירות מציגים מגוון זהויות בהיבט מגדרי

מה זה אומר?

הדימויים השונים התלויים על קירות בית הספר יכולים לחשוף בפני התלמידים והתלמידות דימויים מגדריים מגוונים: דגמים שונים של גבריות ונשיות, תפקידים חברתיים ופעולות רבות שגברים ונשים עושים בעולם. מרחב למידה שמנכיח דימויים מגדריים מגוונים ושוויוניים מאפשר לתלמידים ולתלמידות להרחיב את התפיסה העצמית שלהם מעבר לנורמות המגדריות המסורתיות.

שאלות מכוונות והצעות לפעולה:

- אילו פעולות אנקוט כדי לקדם שפה מגדרית שוויונית באמצעות עיצוב קירות בית הספר? למשל דרך:
  - בניית מהלך שיתופי עם התלמידים, התלמידות והקהילה לעיצוב קירות בית הספר.
  - ייצוג מגוון ומאוזן של דמויות נשיות וגבריות על קירות הכיתה ומסדרונות בית הספר, כמו דמויות מעוררות השראה, הנוגעות בעולמם ומציגות מגוון תפקידים: ספורטאיות וספורטאים, זמרות וזמרים, מנהיגות ומנהיגים, נשות רוח ואנשי רוח, מדע ואומנות ועוד.
  - הצגת סיפורים אישיים הקשורים לדמויות רלוונטיות מקהילת בית הספר.
  - הוספת משפטי העצמה וציטוטים בלשון זכר ונקבה, משפטי השראה לתלייה בכיתה (לחצו למעבר להצעה למשפטים).
  - שימוש לא מגדרי בצבעים בעיצוב מרחבי הלמידה, כמו הנטייה לייחס ורוד לבנות וכחול לבנים.
- אילו פעולות עלי לעשות כדי לערב את התלמידים והתלמידות בעיצוב קירות המציגים מגוון מגדרי? למשל, דרך הצגת תוצרים חזותיים של בנים ובנות באופן שנותן הכרה והערכה למגוון יכולות.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

למידה מבוססת מקום

זירת הוראה למידה הערכה

הוגנות
חינוך בעולם משתנה

למה עכשיו ומה זה אומר?

למידה מבוססת מקום נשענת על האמונה שהלמידה האפקטיבית ביותר מתרחשת כאשר היא רלוונטית וקשורה לחיי היום יום של התלמידים והתלמידות, ומעוררת אצלם מעורבות רגשית ואינטלקטואלית. למידה כזו יוצאת מגבולות הכיתה ומתרחשת במרחבי החיים והפעילות שלהם- בקהילה, במוסדות ציבוריים, בטבע או בבית, ובהקשרים מקומיים, חברתיים ותרבותיים .. למידה מבוססת מקום תורמת לחיבור אישי, קהילתי וסביבתי, מעוררת סקרנות, מוטיבציה ומעורבות, ומחזקת אצלם תחושות שייכות וזהות מקומית ואחריות קהילתית, כלומדים וכאזרחים פעילים לעתיד.

שאלות מכוונות:

- אילו הזדמנויות ללמידה קיימות במרחב המקומי – הקהילתי, הגיאוגרפי והתרבותי , הרלוונטיות לחיי היום יום של התלמידים והתלמידות ויכולות להפוך למשאב ללמידה?
- כיצד יראה תהליך למידה שמתרחש מחוץ לכיתה - במוזיאון, בקולנוע, בחצר, ברחוב, בטבע, בקהילה?
- אילו כישורים וערכים אוכל לחזק אצל התלמידים והתלמידות בתהליכי למידה מבוססי מקום?

הצעות לפעולה:

- יצירת סדירויות ליציאה למרחבי למידה מחוץ לכיתה - כסיורים, מפגשים עם אנשים מהקהילה, חקר אתרים.
- שילוב יוזמות קהילתיות בלמידה שמאפשרות לתלמידים ולתלמידות להיות סוכני שינוי דרך השתתפות בפתרון בעיות מקומיות או בפרויקטים של תרומה לקהילה, תיעוד סיפורים של תושבים, מיפוי מרחבי השכונה והצגת תוצרים באירועים ציבוריים.
- שילוב פרקטיקות בהוראה המאפשרות לתלמידים להביא את עולמם האישי לתוך השיח הכיתתי ומחברות בין תחומי דעת שונים - למשל תצפית, תיעוד, צילום או ריאיון.
- עירוב תלמידים בעיצוב מרחבי למידה בבית הספר שמדמים מקומות אמיתיים (כמו למשל: בנק, מסעדה, בית משפט).
- שימוש בכלים רפלקטיביים בעקבות הלמידה וההתנסות בשטח – דרך שאלות כמו: "מה למדת?" "מה הרגשת בזמן הלמידה?" כיצד זה קשור לחיים שלך?" איך תוכל להשפיע על...?"

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

למידה מאורגנת וברורה

למה עכשיו ומה זה אומר?

אי-ודאות וחוסר שליטה גורמים לנו לתחושות של חוסר אונים. בזמנים כאלו, שבהם שגרת היום-יום אינה בהירה ורציפה, שמירה על "המוכר" בשקיפות ובסדירות מסייעת לנו לחוש שהעולם הגיוני ושיש לנו כוחות להתמודד עם המציאות.

שאלות מכוונות:

- כיצד אצור לתלמידים ולתלמידות שלי שגרת יום-יום קבועה וידועה מראש, שמייצרת תחושת ביטחון?
- מהן הפעולות שבהן אנקוט כדי שהתלמידים והתלמידות שלי ידעו מה נדרש מהם בכל שיעור?

הצעות לפעולה:

- בניית שגרת למידה יומית קבועה, ידועה ומונגשת לכל התלמידים והתלמידות.
- שימוש בפרקטיקות של הוראה מפורשת: הגדרה מפורשת של נושא השיעור, מטרות השיעור, הציוד הנדרש, הפעולות הנדרשות והתוצר המצופה.
- עדכון מבעוד מועד (במידת האפשר) על כל שינוי בשגרה.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

שימוש בתהליכי רפלקציה

זירת הוראה למידה הערכה

הוגנות
חינוך בעולם משתנה

מה זה אומר?

כדי שההתנסויות בכיתה יהפכו ללמידה, התלמידים והתלמידות חייבים לעבד אותן: להתבונן בהן, לתאר אותן, לבטא רגשות ומחשבות כלפיהן, ולברר דרכן ערכים ודרכי התמודדות ופעולה, שיכולים להפוך להיות חלק מתפיסת עולמם. כך, הרפלקציה מסייעת לתלמידים ולתלמידות לבחון ולהמשיג תחומי תוכן או מיומנויות; להגביר את מודעותם ולבקר את התהליך והתוצר של למידתם; ולברר לעצמם את עמדותיהם האישיות, תוך השוואתן לעמדות ולדעות של חבריהם. רפלקציה יכולה להתקיים גם על תהליך למידה קבוצתי, כאשר הקבוצה מהווה מרחב בטוח.

שאלות מכוונות:

- כיצד אקדם את מודעות התלמידים והתלמידות שלי לתהליך הלמידה שלהם, לרמת מעורבותם ולמידת ההשתתפות שלהם בשיעורים?
- אילו פעולות אנקוט כדי שהתלמידים והתלמידות שלי גם ילמדו מהעשייה שלהם וגם ילמדו על עצמם?

הצעות לפעולה:

- רפלקציה על תהליך למידה אישי דרך כתיבה או שיח, בעזרת שאלות כמו: "מה עשית טוב ונכון לדעתך?", "מה יכולת לעשות אחרת?", "מה הרגשת בעת ביצוע המשימה?"
- רפלקציה על תהליך למידה קבוצתי דרך כתיבה או שיח, בעזרת שאלות כמו: "במה תרמת לעבודה הקבוצתית?", "האם הבעת את עצמך בקבוצה כפי שהיית רוצה?", "האם כלל חברי הקבוצה הביעו את עצמם ותרמו לעבודה המשותפת?"
- סגירת שיעור דרך התבוננות על מהלך השיעור וחשיבה על מה שנלמד בו, למשל בעזרת שאלה כמו: "מה היה לך משמעותי בשיעור היום?"

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

זירת הוראה למידה הערכה

שימוש בתהליכי רפלקציה בהיבט מגדרי

המרכז להוגנות מגדרית בחינוך

הוגנות חינוך בעולם משתנה

מה זה אומר?

למגדר יש השפעה על האופן שבו תלמידים ותלמידות עושים רפלקציה, כלומר מפרשים ומעבדים את חוויית הלמידה וההתנסויות שהם חווים, וקיימים ביניהם הבדלים ברמת השיתוף והביקורת העצמית שהם מוכנים לחשוף בתהליך. למשל, בנים יחששו יותר מבנות להפגין רגשות בתהליכי רפלקציה, דבר שעלול להיתפס בעיניהם כחולשה, וייטו לייחס כישלונות למקור חיצוני, בניגוד לבנות שנוטות לייחס אותם למקור פנימי. בנוסף, לבנות יש תחושת מסוגלות נמוכה יותר, שלעיתים קרובות נובעת מחוויות שליליות ומתהליכי הערכה עצמית נמוכים יותר.

שאלות מכוונות והצעות לפעולה:

- אילו פעולות אנקוט כדי להגביר את המודעות של התלמידים והתלמידות לחסמים מגדריים המשפיעים על תהליכי הרפלקציה שלהם? (למשל, פערים בתחושת המסוגלות בתחומי דעת שונים, כמו מדעים ומקצועות רבי מלל; חרדה ולחץ חברתי של קבוצת השווים) למשל, דרך עידוד תלמידים ותלמידות להתבונן על ההשפעה של הטיות מגדריות על הבחירות שלהם/ן באמצעות שאלות כמו:
  - "מה גרם לך לבחור בפעולה הזו?"
  - "מה גרם לך להעריך כך את עצמך או את היכולות שלך?"
  - אילו היית בת/בן, האם היית עושה את אותה בחירה?"
- אילו שאלות אשאל כדי שתהליך הרפלקציה יסייע לתלמידים ולתלמידות לזהות נטיות אישיות חוצות מגדר? למשל, דרך העברת מסר לתלמידים ולתלמידות שהם יכולים לסמוך על יכולותיהם, כמו "במה את/ה טוב/ה?", "מה היית עושה אם לא היו שום מגבלות בעולם?".
- אילו פעולות אנקוט כדי לעודד תלמידים ותלמידות לפרוץ חסמים מגדריים? למשל, גיוון ערוצי הרפלקציה באופן שיצמצם לחץ חברתי של קבוצת השווים/ות: כתיבה אישית, שיחות אישיות, קבוצות נפרדות לבנים/בנות, שינוי מקום לשיח בין־אישי (לאו דווקא בכיתה) ועוד.

(לחצו להצעה לפעילות מקצועות המאופיינים על ידי מגדר).

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

יצירת מקום בטוח

למה עכשיו ומה זה אומר?

אירועי המלחמה מטלטלים את כולנו ומעוררים חוויות ותחושות שאיננו רגילים להתמודד איתן. אירועים אלו פגעו עמוקות בביטחון הפיזי ובאמון שלנו ברמה האישית, הקבוצתית והלאומית. אומנם איננו יכולים בעת הזו לספק לתלמידים ולתלמידות תחושת ביטחון מלאה, אך ביכולתנו לאפשר תחושת מוגנות גבוהה יותר בנסיבות הקיימות.

שאלות מכוונות:

- אילו פעולות אנקוט כדי ליצור אצלי ואצל התלמידים והתלמידות שלי הרגשה של מוגנות וביטחון?
- מהם ההיבטים שתלמידיי ואני נדרשים למפות כדי לסייע להם ליצור תחושת מוגנות גבוהה יותר? כדי להבין מה הם צריכים עכשיו? מה יתמוך בהם? מה יעזור להם? ומה יקדם אותם?

הצעות לפעולה:

- יצירת שגרה יומית של פעולות מקדמות ביטחון, למשל תזכורת יומית לפעולות שיש לנקוט בזמן אזעקה, מיקום המרחב המוגן ועוד.
- שיח פתוח עם התלמידים והתלמידות על דברים נוספים שיגרמו להם להרגיש בטוחים יותר.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

מה זה אומר?

יצוג עצמי מתייחס ליכולת של התלמידים לבטא את זהותם האישית, הערכים, החוויות והחוזקות שלהם בפני חבריהם, בפני הצוות החינוכי ובפני אחרים. מיומנות זו מאפשרת לתלמידים לגבש את תפיסת העצמי ולחזק את הביטחון העצמי שלהם, להרגיש שייכים ולהגביר את המעורבות שלהם בלמידה ובחיי החברה בבית הספר.

שאלות מכוונות:

- איך אוכלה לעזור לתלמידים שלי להרגיש בנוח לשתף על עצמם או להביע את דעתם במהלך דיונים בכיתה?
- מהן הפעולות שאני יכולה לעשות שיאפשרו לתלמידים שלי לבטא את עצמם בדרכים מגוונות מלבד השתתפות בדיון? דרך יצירה, כתיבה, סרטון
- אלו פעילויות אני יכולה לעשות שיאפשרו לתלמידים שלי לתרגל עמידה מול קהל (למשל מול תלמידים אחרים, מורים או הורים)?

הצעות לפעולה:

- פעילויות שבהן התלמידים משתפים "משהו מעניין" על עצמם בדרך שנוחה להם. לדוגמה, תלמיד יכול להציג מצגת קצרה על תחביב שהוא אוהב, לשתף חוויה משמעותית בחייו במסגרת שיח כיתתי, או ליצור יצירה אומנותית שמשקפת את עולמו הפנימי.
- מפגשים סדירים בהם התלמידים מלמדים תלמידים אחרים משהו מתחומי העניין והתחביבים שלהם באמצעות הדגמה, מצגת, סרטון או כל דרך שמתאימה להם.
- יצירת לוח כיתתי המציג את הייחודיות של כל תלמיד בעזרת תמונות, טקסטים או יצירות שלהם.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

זמן לחשיבה לאחר שאילת שאלות בהיבט מגדרי

מה זה אומר?

ישנם הבדלים בין בנים לבנות בהיקף ובאיכות של ההשתתפות בשיח בכיתה, והבדלים אלה משפיעים על איכות הלמידה וההישגים. תלמידות משתתפות פחות מבנים, מכיוון שהן חוששות מאווירה תחרותית ומלעג עקב טעות אפשרית, בעוד שבנים נוטים יותר להתפרץ במהלך השיעור. מתן זמן לחשיבה מאט את קצב הדיון בכיתה ומספק זמן לגיבוש תשובה, וכך תומך בתחושת הביטחון של הבנות להשתתף בדיון.

להרחבה על זמן חשיבה באופן כללי.

שאלות מכוונות והצעות לפעולה:

- אילו פעולות אנקוט כדי לייצר יותר זמן חשיבה בכיתה? למשל, באמצעות שימוש בלוח מחיק אישי לכתיבת מחשבות ועמדות אישיות בזמן החשיבה.
- אילו פעולות אנקוט כדי לעודד השתתפות מגוונת של בנים ובנות לאחר זמן החשיבה? למשל, באמצעות:
  - מיפוי דפוסי ההשתתפות בשיעורים בעזרת התלמידים והתלמידות. המורה מעבד/ת ומנתח/ת את הנתונים ולאחר מכן מקיים/מת איתם שיח רפלקטיבי על הממצאים.
  - עבודה בזוגות או בקבוצות קטנות, לעיתים מעורבות ולעיתים מאותו מגדר, במטרה לבסס את תחושת המסוגלות לשיתוף במליאה, ולאחר מכן יצירת תורות דיבור בשיח, למשל על ידי חפץ דיבור, שעון חול שתוחם זמן דיבור, סבב או מעגל הקשבה.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

מרחב מעודד שוויון מגדרי –
מרחבים חוץ־כיתתיים המעודדים השתתפות של כולן/ם

מה זה אומר?

לתכנון ולעיצוב החצר יש השפעה על מסרים מגדריים, סמויים וגלויים, המשפיעים על ההתנסויות והמיומנויות שתלמידים ותלמידות מפתחים בבית הספר. חצר בית הספר יכולה להבטיח מרחב עשיר, מאתגר ומאפשר, אשר לוקח בחשבון חסמים מגדריים, כך, למשל, שבנות תוכלנה לבחור לפתח מיומנויות פיזיות דרך משחקי כדור ומוטוריקה גסה, ובנים יוכלו לבחור לפתח מיומנויות רגשיות דרך מרחבים המעודדים שיח בין־אישי.

שאלות מכוונות והצעות לפעולה:

- כיצד אעצב את המרחבים החוץ־כיתתיים כך שירחיבו את סוגי ההתנסויות של התלמידים והתלמידות שלי? למשל, באמצעות בניית מרחבים המעודדים התנסויות פיזיות מגוונות בעזרת מגוון אביזרים, כמו קביים, סולם מתח לתלייה, קיר טיפוס, משחקי חבל, לוחות ציור, לוחות משחק, משחקי לוח גדולים ועוד, לצד הוספת מרחבים המאפשרים ישיבה נעימה בקבוצות קטנות.
- מהן הפעולות שאנקוט כדי שתלמידות ותלמידים כאחד ירגישו שייכות ובנוח להיות, לשחק ולפעול מחוץ לכיתה? למשל:
  - חלוקה הוגנת של זמן שהייה בחצרות בית הספר, כמו זמן מגרש לבנות, זמן מגרש לבנים וזמן מגרש מעורב.
  - עידוד קבוצות משחק מעורבות, ויצירת הזדמנויות לשיחות ולטיפוח מיומנויות חברתיות רגשיות בקרב התלמידים והתלמידות.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

מה זה אומר?

ויסות עצמי הוא היכולת של התלמידים לנהל את הרגשות, המחשבות והפעולות שלהם בצורה מותאמת למצבים שונים ומשתנים. מיומנות זו מסייעת לתלמידים להתרכז בלמידה, להתמודד עם לחצים חברתיים, ולשמור על יחסים טובים עם חבריהם והמורים. ויסות עצמי הוא בסיס לפיתוח עצמאות ואחריות אישית, ומסייע לתלמידים ללמוד להתמודד עם אתגרים ולהשיג מטרות שחשובות להם.

שאלות מכוונות

- איך אוכל ללמד את התלמידים שלי לנהל את הרגשות והתגובות שלהם בצורה מותאמת למצבים שונים?
- אילו כלים אוכל להעניק לתלמידים שלי כדי להתמודד עם מצבי מתח ולחץ בכיתה ומחוצה לה?
- כיצד אזהה תלמידים המתקשים בוויסות עצמי ואסייע להם להתמודד?

הצעות לפעולה:

- שילוב תרגילי נשימה ומיינדפולנס בתחילת היום או במהלך השיעור. לדוגמה, תרגיל נשימה שבו התלמידים עוצמים עיניים, לוקחים שלוש נשימות עמוקות וממקדים את תשומת הלב בתחושת האוויר הנכנס והיוצא מהגוף, או תרגול קצר של דמיון מודרך, כמו לדמיין מקום רגוע ונעים שהם אוהבים להיות בו.
- שימוש בכרטיסיות שמלמדות את התלמידים לזהות רגשות נפוצים (לדוגמה: שמחה, עצב, כעס, בלבול), להכיר את ההתנהגויות האופייניות לרגשות אלו ולהבין כיצד להתמודד עמם בדרכים מועילות.
- יצירת כרטיסיות "כלים להרגעה עצמית" שהתלמידים יכולים לבחור להשתמש בהן כשהם מרגישים מתוחים או לחוצים. לדוגמה: לצייר, לשתף חבר ברגש, לכתוב מחשבות במחברת, לתרגל נשימות עמוקות, לנוע ועוד.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

אפשרויות בחירה

למה עכשיו ומה זה אומר?

היכולת לבחור מגבירה את תחושת השליטה שלנו במציאות, החשובה במיוחד בזמן חירום. בחירה מקדמת את היכולת שלנו להפוך את הלמידה לרלוונטית ומשמעותית דרך התאמתה למאפייני התלמידות והתלמידים, לצורכיהם ולעניין שלהם. היכולת לבחור מעלה את המוטיבציה ואת תחושת האחריות.

שאלות מכוונות:

- מהן אפשרויות הבחירה שאציע לתלמידים ולתלמידות שלי במשך יום הלמידה?
- מהן השאלות שאשאל את התלמידים והתלמידות שלי על הבחירות שלהם בשיח רפלקטיבי?

הצעות לפעולה:

- קידום הזדמנויות רבות לבחירה:
  - בחירה בהרכב הלמידה – קבוצתית/ פרטנית/ כיתתית.
  - בחירה בדרך הלמידה – סינכרונית/ א-סינכרונית/ למידה דרך משחק ועוד.
  - בחירה במרחב הלמידה – כיתה/ מסדרון/ חצר/ קהילה ועוד.
- יצירת זמן ומרחב לשיח רפלקטיבי עם התלמידים והתלמידות על הבחירות שלהם עכשיו ועל הבחירות העתידיות שלהם.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

מוכוונות לצמיחה ולהתפתחות

למה עכשיו ומה זה אומר?

תודעת צמיחה היא האמונה של אדם ביכולתו להשתנות, להתפתח, ללמוד ולצמוח באמצעות מסירות ועבודה קשה, והיא כוללת את היכולת לקבל מכשולים וטעויות כחלק בונה בתהליך הלמידה. תודעת צמיחה מסייעת לאדם להתמודד באופן פעיל ועקבי עם האתגרים המורכבים בעת הזו, ובכך מחזקת תחושת תקווה.

שאלות מכוונות:

- מהן הפעולות שבהן אנקוט כדי ללמד את התלמידים והתלמידות שלי על הערך של למידה מטעויות?
- מהן הפעולות שבהן אנקוט כדי שהתלמידים והתלמידות שלי יכירו את הכוחות שלהם להתמודד עם מצבים מורכבים, ירחיבו אותם וישתמשו בהם?

הצעות לפעולה:

- מתן משוב חיובי הממוקד בתהליך ולא רק בתוצאה, כדי שיגרום לרצות להמשיך ולהתנסות. למשל, שימוש במשפטים מצמיחים ומעודדים:
"עדיין לא הצלחת...", "יש לך אפשרות לנסות שוב", "מה תעשה/תעשי אחרת בפעם הבאה?"
- בניית יחידות הוראה המתמקדות בהתנסות, בתרגול, בשיח ובמשוב (כ-70% מזמן היחידה).
- זיהוי הכוחות של התלמידים והתלמידות שלי ומינופם בשיתוף התלמידים והתלמידות.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

מוכוונות לצמיחה ולהתפתחות בהיבט מגדרי

מה זה אומר?

כדי לעודד תודעת צמיחה חיובית ומגוונת, חשוב שהצוות החינוכי יהיה מודע לחסמים מגדריים ויתייחס אליהם באופן גלוי, הן בכיתה והן בשיח אישי. ציפיות חברתיות והטיות מגדריות עלולות להשפיע על תודעת הצמיחה של התלמידים והתלמידות ולצמצם אותה. למשל, בנים מכוונים מגיל צעיר להיות תחרותיים יותר מבנות, ואילו בנות מוסללות פחות לתחרות ועל כן נוטות יותר להימצא במערכות יחסים תומכות. בנוסף, מחקרים מלמדים כי הבניות חברתיות-מגדריות גורמות לבנות לחשוש יותר לטעות ולכן הן נוטות פחות להעז וליטול סיכונים.

שאלות מכוונות והצעות לפעולה:

- כיצד אשלב בשיח האישי עם התלמידים והתלמידות שלי התייחסות לתפיסה מגדרית ולחסמים שמשפיעים על הבחירות שלהם? למשל, באמצעות שאלות כמו:
  - איזה תחביב מתאים או לא מתאים לי כי אני בן/בת?
  - האם יש משהו שמונע או מעודד אותי להשתתף כי אני בן/בת?
  - מה הייתי רוצה לבחור ואני נמנע/ת מלבחור בו כי אני בן/בת?

- מהן הפעולות שאנקוט על מנת לאפשר לתלמידים ולתלמידות שלי להתנסות בפעילויות שאנו נוטים לשייך חברתית למגדר אחר? (כמו עמידה מול קהל והתנסות בטכנולוגיה לבנות, ופעילויות תנועה ושיח רגשי לבנים) למשל:
  - דיון כיתתי על התמודדות עם לחץ חברתי וחציית גבולות מגדריים, כמו מה מתאים לבנות ולבנים לעשות או מה הם יכולים ויכולות ועוד.
  - הנגשת תכנים המציגים דמויות להשראה או נקודות מבט שונות על המציאות, למשל דמויות של נשים פורצות דרך או מודלים מגוונים של גבריות.
  - בירור עמדות התלמידים והתלמידות כלפי תפיסות חברתיות ותפקידי מגדר, למשל דרך שאלון או דיון מונחה (לחצו להצעה לשאלות לבניית שאלון).

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

הערכה מעצבת

זירת הוראה למידה הערכה

הוגנות
חינוך בעולם משתנה

מה זה אומר?

לצד הערכה מסכמת, שמהווה סיכום של הלמידה שהתרחשה (כמו מבחן, פרויקט או הערכה מילולית), הערכה מעצבת כוללת משוב ורפלקציה של התלמידים והתלמידות על תהליך הלמידה שלהם: היכן הם נמצאים ביחס ליעדי הלמידה ומה עליהם לעשות כדי להשיגם. כך הם הופכים לשותפים פעילים בעיצוב הלמידה שלהם: משפרים ידע ומיומנויות, מתנסים בחשיבה ביקורתית ובניסוח פתרונות מגוונים, ומקבלים הזדמנות להתבונן לעומק על דרכי חשיבתם והיקף הבנתם. הערכה כזו מגבירה את תחושת הביטחון והאמונה של התלמידים והתלמידות ביכולתם להצליח, בעיקר כשהיא מתקיימת בצמתים שבהם הם חשים שהם זקוקים לעזרה.

שאלות מכוונות:

- כיצד אעריך את הידע והמיומנויות שרוכשים התלמידים והתלמידות שלי? כיצד הערכה זו תשפיע על מטרות הלמידה?
- אילו פעולות אנקוט כדי שהתלמידים והתלמידות שלי יהיו שותפים לתהליך ההערכה?
- אילו פעולות אנקוט כדי שהתלמידים והתלמידות שלי יוכלו לשנות את דרכי הלמידה שלהם ולבחון כיצד השינוי משפיע עליהם?

הצעות לפעולה:

- הגדרה משותפת של יעדים אישיים עם כל תלמיד ותלמידה בתחילת תקופת הלימודים, בעזרת שאלות כמו: "היכן את/ה נמצא/ת כעת?", "לאן ברצונך להגיע?", "כיצד את/ה יכול/ה להגיע לשם?" ומכאן, לצאת להגדרה משותפת וברורה של הקריטריונים להערכת ההישגים.
- קיום תהליכי רפלקציה אישיים, הכוללים מחוון להערכת ידע ומיומנויות, לצד הערכת עמיתים.
- יצירת תחנות עצירה בתוך תהליך הלמידה למשוב אישי או קבוצתי.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

הערכה מעצבת - משוב בהיבט מגדרי

מה זה אומר?

המשוב שמורים ומורות נותנים לתלמידים ולתלמידות בכיתה נתון לא פעם להטיות מגדריות, גלויות וסמויות, שיכולות להסיט בנות ובנים מהעמקה בתחומים שונים, למרות כישרון טבעי ויכולות. למשל, בנות מקבלות יותר שבחים על אסתטיקה, דיוק וציות לכללים, בעוד שבנים זוכים לרוב להערכה על הישגים אינטלקטואליים ואסרטיביות, ומקבלים יותר הזדמנויות ללמידה מורחבת ומאתגרת.

שאלות מכוונות והצעות לפעולה:

- אילו פעולות אנקוט כדי להעלות את המודעות שלי להטיות מגדריות במשוב שאני נותן/ת לתלמידים ולתלמידות שלי? למשל, איעזר בפיתוח מקצועי, הכולל מפגשי למידה על הטיות מגדריות במשוב בכיתה, שיכללו שיתוף בידע ובניסיון בנושא.
- אילו פעולות אנקוט כדי לקדם משוב הוגן מגדרית בכיתה? למשל, דרך התייחסות מפורשת במשוב בכיתה לסטריאוטיפים מגדריים, כמו "גם בנים יכולים...", "גם בנות יכולות...", או מתן משוב חיובי לבנים על הפגנת רגשות או לבנות על הפגנת כישורי מנהיגות.
- כיצד אעודד את התלמידים והתלמידות לתת זה לזו משוב הוגן ושוויוני? למשל, דרך מתן דוגמה אישית למתן שבחים על כישרונות מגוונים שאינם מוגבלים על ידי מגדר, כמו עידוד תלמידים על כישורי ריקוד וטיפול ותלמידות על ספורט.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

פיתוח עצמאות בלמידה

מה זה אומר?

למידה עצמאית מבוססת על ההנחה שלתלמידים ולתלמידות יש יכולת לקחת אחריות ולהוביל את הלמידה שלהם - לבחור מה ללמוד, איך ללמוד, מתי ללמוד ועם מי ללמוד. דרך למידה עצמאית הם לומדים להכיר את עצמם, להציב מטרות, לתכנן ולנהל זמן, לבחור דרכי פעולה ולתעדף אותן, לחקור, להתמודד עם אתגרים ולעשות רפלקציה על התהליך. עצמאות בלמידה מחזקת את תחושת המסוגלות, מעודדת אחריות אישית וגמישות מחשבתית, מחזקת משמעת עצמית ומקנה מיומנויות למידה שיסייעו להם בהמשך חייהם. תפקיד המורה מתמקד בליווי, תמיכה, הנגשת משאבים וכלים, ושאילת שאלות שעוזרות לתלמידים ולתלמידות לפתח תחושת אחריות על תהליך הלמידה.

שאלות מכוונות:

- כיצד אסייע לתלמידים ולתלמידות י לזהות את תחומי העניין שלהם ולחקור אותם?
- כיצד אכוון את התלמידים לשאול שאלות המשמעותיות לתהליך הלמידה שלהם?
- כיצד אכוון את התלמידים י להשלים תהליך למידה בכוחות עצמם: לבחור נושא מבין נושאי למידה שונים, לחפש מידע, לבנות תהליך למידה עצמאי ולהעריך אותו?
- איזו תמיכה אוכל לתת, שתסייע לתלמידים לבנות ביטחון ואמון ביכולתם לפעול באופן עצמאי גם כשהם טועים או חווים קושי?

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

פיתוח עצמאות בלמידה (המשך)

הצעות לפעולה:

- יצירת מרחבים ללמידה עצמאית בכיתה או מחוצה לה, במרחבים פיזיים או וירטואליים, שיש בהם גישה לכלים מגוונים, לאמצעים טכנולוגיים, למקורות מידע, למשחקים ולחומרי יצירה.
- יצירת סדירויות ללמידת חקר לפי בחירה אישית של התלמידים והתלמידות.
- תרגול אישי וכיתתי בניסוי וטעיה, בקבלת החלטות עצמאיות ובניהול זמן בפרויקטים לימודיים. למשל דרך שימוש ביומני למידה (פיזיים או וירטואליים) לתיעוד מטרות, התנסויות, אתגרים ותובנות שביצעו במהלך השבוע.
- תרגול תהליכי רפלקציה כמשוב עצמי על תהליכי למידה, באמצעות שאלות כמו: "איך אתה מתאר את ההרגשה שלך בסיום תהליך הלמידה?", "מה סקרן אותך השבוע?", "מה ניסית לעשות?", "מה למדת על עצמך?", "לאיזו תמיכה אתה זקוק וממי היית רוצה לקבל אותה?"
- מתן אפשרות לתלמידים ותלמידות להוביל יוזמות או להנחות קבוצת תלמידים, סביב תחומי העניין שלהם או החקר שביצעו – גם בלמידה רב גילית או רב תחומית.
- יצירת דרכי הערכה כיתתיות מגוונות, כמו מפגשים רפלקטיביים, אישיים או קבוצתיים, ו/או הצגת תהליכי למידה בפני כל הכיתה, תוך מתן דגש על התהליך ולא רק על התוצאה.
- תמיכה בתלמידים ובתלמידות דרך שימוש במשפטים כמו: "אני סומך/ת עליך שתצליח/י להשיג את היעדים שלך ב....", "עדיין לא הצלחת ל.... יש לך אפשרות לנסות שוב" (דפוס למידה מתפתח); "אילו דרכי פעולה עומדות לפניך?", "מה יעזור לך לבחור בדרך המתאימה לך ביותר?", "מה יעזור לך להצליח?", מה תעשה/י אחרת בפעם הבאה?", "ראיתי שניסית מספר פתרונות שלא הצליחו, מה למדת מההתנסות הזו?"

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

בניית יחסי קרבה

למה עכשיו ומה זה אומר?

כדי לחוש שייכות וביטחון, אנו צריכים להרגיש ייחודיים ומשמעותיים. תחושות אלו מתפתחות ביחסי קרבה ואכפתיות, המאופיינים בקבלה, בהיכרות מעמיקה ובחוסר שיפוטיות. כל אלה מאפשרים לתלמיד, לתלמידה ולמורה להתמודד עם המציאות המשתנה, להתנסות ולהתקדם בלמידה.

שאלות מכוונות:

- אילו פעולות יאפשרו לתלמידים ולתלמידות שלי להרגיש שאכפת לי מהם?
- אילו סדירויות יאפשרו לי לשמור על תקשורת עקבית ויציבה עם כל תלמיד ותלמידה ועם הוריהם?
- איך אצור חיבורים רלוונטיים בין עולמם של התלמידים והתלמידות שלי לתוכן הנלמד בכיתה?

הצעות לפעולה:

- שיח אישי בעזרת שאלות: איך את/ה מרגיש/ה? למה את/ה זקוק/ה? ומה את/ה צריך/ה ממני? (מוטב בקבוצה קטנה כדי למנוע מצב של "הדבקה").
- הפצת שאלון אחת לתקופה למיפוי הרצונות ותחומי העניין של התלמידים והתלמידות שלי.
- התאמת יחידות ההוראה לצרכים העולים ממיפוי זה.

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

שיח דיאלוגי משתף

זירת מערכות היחסים

הוגנות
חינוך בעולם משתנה

למה עכשיו ומה זה אומר?

מרחב של תקשורת שבו התלמידים והתלמידות מוזמנים לבטא את רעיונותיהם, לשמוע ולהגיב לרעיונות של אחרים, ללמוד מתוך מגוון נקודות מבט,ולבנות משמעות משותפת. בשיח כזה יש מקום לשיתוף, להקשבה פעילה, לתהייה, לאי־הסכמה מכבדת ולהעמקת החשיבה.

שאלות מכוונות:

- כיצד אצור תרבות שמעודדת הקשבה, סבלנות וסקרנות כלפי דעות שונות – בשיח בין-אישי וקבוצתי - בכיתה, בחדר המורים ועם ההורים?
- באילו דרכים אכוון את התלמידים והתלמידות לשאול זה את זו שאלות מעבר לשיח המוכוון על ידי?
- באילו דרכים ניתן לבנות משמעות משותפת מתוך תכנים העולים בשיח בין התלמידים והתלמידות?

הצעות לפעולה:

- תרגול "מעגל שיח" מכבד: דיבור לפי תור, פניה לתלמיד או תלמידה בשמם, יישום פרטיקות של הקשבה פעילה, עידוד התלמידים והתלמידות להבין ולקבל את דברי האחר דרך בקשת הבהרות והבעת אמפתיה.
- שימוש במשפטי פתיחה המאפשרים שיח: "אני חושב ש...", "מה דעתך על...", "אני מבין אותך, אך.."
- עידוד שיח בינאישי בזוגות או בקבוצות קטנות.
- שימוש בשאלות רפלקטיביות על חווית השיח - למשל: "האם את/ה מרגיש/ה שמשתפים אותך ומתייעצים איתך בקבוצות למידה?", "האם את/ה מרגיש/ה שקל לך להשתתף בשיח קבוצתי ולהעלות כיוונים חדשים?", כיצד את/ה מתייחס/ת לרעיונות שונים משלך העולים בקבוצה?", "כיצד את/ה מתייחס/ת לטעויות שלך ושל אחרים?, "באיזו מידה את/ה מרגיש/ה שהמשוב של חבריך מועיל לך?", "באיזו מידה את/ה יודע/ת לתת משוב מועיל לחבריך?"

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

איזו פרקטיקה חשוב לך להוסיף?

מה עוד רלוונטי כעת?

ומה זה אומר?

שאלות מכוונות (ניתן לקחת מפרח ההוגנות):

הצעות לפעולה:

חזרה למפת הפרקטיקות הכללית

הוגנות היא דרך התבוננות על כל החלטה חינוכית:
בכל פעם שאנחנו מתכננים שיעור, קובעים כלל, בוחרים מי ידבר ומי ישתוק, מי ישתתף ומי ישאר בחוץ – אנחנו בוחרים אם לחזק חסם או להסיר אותו.

ולכן הוגנות איננה יעד שמגיעים אליו. היא פרקטיקה יומיומית של ראיית האדם, של בחירה מודעת ושל אחריות מערכתית."

הוגנות איננה לעזור לחלשים. הוגנות היא תפיסה אוניברסלית המקדמת חברה בריאה ומגוונת, המאפשרת שגשוג לכולן/ם.